Masterclass (αν)υπακοής

Σάββας Πατσαλίδης

Μια ανακυκλούμενη χορογραφία βλεμμάτων, νευμάτων, συναισθημάτων και λέξεων, με άλλοθι ένα χωρισμό. Αυτή είναι η *Ανυπακοή* της Μαρίας Ευσταθιάδη, η τελευταία παραγωγή του ΚΘΒΕ για φέτος, που παίζεται στη Μικρή Σκηνή της Μονής Λαζαριστών. Μια από τις καλές παραστάσεις του χειμώνα.

Πρόκειται για ένα έργο που, ενώ φαντάζει υπερβολικά απλοϊκό (και ίσως είναι, τουλάχιστον σε επίπεδο ιδεών), έχει μια κρυμμένη ομορφιά και μια εκπλήσσουσα "πανουργία", που όσο τ' ανακαλύπτεις, τόσο πιο πολύ σε γοητεύουν. Χωρίς να επιχειρώ συγκρίσεις, είναι αυτό που νιώθει κανείς διαβάζοντας έναν Άλμπι, ας πούμε, ή έναν Ιονέσκο. Ενώ τα πάντα είναι ένας σωρός από κλισέ, ο δέκτης έχει την αίσθηση του καινούριου. Και αυτό είναι θέμα χειρισμού του διαθέσιμου υλικού, ένα παιχνίδι με το "πώς" της γραφής και όχι με το "τι".

Αυτό είναι περίπου και η ***Ανυπακοή***: ένα παιχνίδι γραφής και διαγραφής, όπου ένας άνδρας και μια γυναίκα, ανήμποροι να αντιμετωπίσουν τα προσωπικά και κοινωνικά συμπτώματα ενός χωρισμού, άβουλα στριφογυρίζουν και αναλώνονται γύρω από τον ίδιο άξονα, ακουμπώντας στις ίδιες κουβέντες, στους ίδιους χειρονομιακούς κώδικες, στα ίδια αδιέξοδα, και πάλι από την αρχή, με προορισμό το σημείο που ήταν χτες και προχτές, και όπου θα είναι και αύριο. Και πάντοτε με τη συνοδεία μιας φωνής (off) που τους δίνει διαρκώς εντολές, τους σκηνοθετεί την πολυπόθητη απόδραση, την απαλλαγή από τη βάσανο της συμβίωσης, μέχρι να τελειώσει το έργο για να ξαναρχίσει την ίδια ώρα την άλλη μέρα, στην ίδια σκηνή, με το ίδιο πρόβλημα και με άλλους θεατές.

Κάπου διάβασα μια δήλωση της συγγραφέα που έλεγε ότι, από τη στιγμή που όλα έχουν ήδη ειπωθεί, δεν μένουν πολλά περιθώρια πρωτοτυπίας. Σκέψη που θυμίζει πολύ Μποντριγιάρ, Ντεριντά και λοιπούς μεταμοντέρνους. Βέβαια, δεν μπορώ να γνωρίζω πόσο συνειδητά δούλεψε επάνω στην ιδέα του μη αυθεντικού, της ανακύκλωσης, και του σώματος ως κοινωνικού κατασκευάσματος η συγγραφέας ή εάν απλά οδηγήθηκε εκεί, υπακούωντας στα κελεύσματα του εσωτερικού ρυθμού των δρωμένων. Αδιάφορον. Γιατί, τελικά, το αποτέλεσμα μετράει. Και αυτό παρουσιάζει ενδιαφέρον, όπως στρέφει τους δείκτες στη διαδικασία της (μετα)γραφής, η οποία με αφορμή ένα χωρισμό, κάνει επίδειξη των δυνατοτήτων της.

Όπως είπαμε, στο έργο αυτό δεν ενδιαφέρει το "τι" θα γίνει μετά (αφού έχει ήδη ειπωθεί εξαρχής, άρα δεν υπάρχει "μετά", με την έννοια κάποιου σασπένς που να τροφοδοτεί τα αποθέματα της υπομονής μας), αλλά το "πώς" θα υλοποιηθεί αυτό το μετά. Πώς θα εξελιχτεί αυτό το παιχνίδι της δημιουργίας και από-δημιουργίας.

Η γραφή εδώ λειτουργεί όπως οι φακοί επαφής: προηγείται της όρασης (των χαρακτήρων), με την ίδια έννοια που ο συγγραφέας προηγείται του έργου και η κοινωνία του συγγραφέα. Ένας φαύλος κύκλος από σώματα και λόγους που επιμένουν να επαναλαμβάνουν τα ήδη γνωστά. Το κατά πόσο εμείς από την πλατεία διαθέτουμε την ίδια επιμονή και υπομονή να ακούμε αυτά που γνωρίζουμε είναι πια θέμα συντελεστών παράστασης. Και σ' αυτούς ανήκουν τα πολλά εύσημα.

Η παράσταση που είδαμε ήταν μινιμαλιστική και επί της ουσίας. Εκανε τέχνη χωρίς τεχνάσματα. Ο Χρ. Δήμας (σκηνοθέτης), παρά την θεατρική του απειρία (το περσινό του ***Καληνύχτα, μητέρα*** στην Αθήνα δεν ήταν και ό,τι καλύτερο θα μπορούσε να συμβεί στη Μ. Νόρμαν), έδειξε ωριμότητα, καθαρότητα σκέψης και ικανότητα σχεδιασμού σκηνών, σχεδόν κινηματογραφικών. Δίνοντας σάρκα και οστά στη φωνή (off) μπόρεσε να πολλαπλασιάσει τα επίπεδα θέασης, να κάνει το παιχνίδι πολύ πιο σύνθετο και, το σημαντικότερο, να βρει το ύφος, τον ρυθμό, τις κλιμακώσεις και τις ισορροπίες της παράστασης, υποτάσσοντάς την ξεκάθαρα στη λογική μιας masterclass, επιλογή που για να λειτουργήσει χρειάζεται το κατάλληλο έμψυχο υλικό: ηθοποιούς έμπειρους, που να είναι σε θέση να ανεβοκατεβαίνουν υποκριτικές κλίμακες χωρίς να γκρεμοτσακίζονται. Και ευτύχησε να έχει τέτοιους ηθοποιούς.

Είχε έναν έκτακτο Κ. Σαντά, που ζωντάνεψε τη φωνή off, παίζοντας σωστά όλες τις ψυχοσυναισθηματικές διακυμάνσεις της, αρχής γενομένης με τον αυταρχικό και ήρεμο καθοδηγητή και στη συνέχεια με τον φοβισμένο και αβέβαιο ανθρωπάκο που χάνει τον προσανατολισμό του και πηγαίνει ολοένα και πιο κοντά στους δύο χαρακτήρες, σχεδόν εκλιπαρώντας την υπακοή τους.

Στα ίδια καλά επίπεδα και οι Μ. Κατσανδρή και Α. Μούκανος, έγιναν αποδεκτοί άμα τη εμφανίσει. Δούλεψαν με το εσωτερικό τους οπλοστάσιο και κατάφεραν να απελευθερώσουν διαθέσεις και κινησιολογικούς κώδικες με τέτοια άνεση, που εντυπωσίασαν. Λες και το έκαναν χωρίς κόπο.

Καμιά φορά δεν χρειάζονται ούτε οι μεγάλοι ρόλοι ούτε οι μεγάλες ιδέες για να φανούν οι ικανότητες των ηθοποιών. Αρκούν και τα πολύ απλά πράγματα, εφόσον φυσικά υπάρχουν τα εφόδια. Τα υπόλοιπα είναι δικαιολογίες μετριοτήτων.

Τα σκηνικά της Ι. Σταυρίδου απλά και συνάμα υπαινικτικά, όπως φαντάζομαι τα ήθελε η σκηνοθεσία.

Με δυο λόγια: μια παράσταση στους ρυθμούς μιας masterclass, από την οποία μπορεί να μη βγήκαμε σοφότεροι ως προς τις ιδέες, όμως απολαύσαμε την ομορφιά της τέχνης του ηθοποιού.

Αγγελιοφόρος της Κυριακής

4 Μαϊου 2003